

Ľ. Ilievová, E. Juríková, M. Lichner a kol.
Prvá ošetrovateľská škola v Bratislave v prizme
pastoračnej charizmy Kongregácie milosrdných
sestier Svätého kríža

DOI: 10.31577/EtnoRozpra.2022.29.1.12

Magdaléna Paríková

Kontakt / Contact

doc. PhDr. Magdaléna Paríková, CSc., Bratislava, Slovenská republika,
e-mail: parikovam48@gmail.com

Ako citovať / How to cite

Paríková, M. (2022). Ľubica Ilievová, Erika Juríková, Miloš Lichner a kol. Prvá ošetrovateľská škola v Bratislave v prizme pastoračnej charizmy Kongregácie milosrdných sestier Svätého kríža. *Etnologické rozpravy*, 29(1), 132-134. <https://doi.org/10.31577/EtnoRozpra.2022.29.1.12>

Ľubica Ilievová, Erika Juríková, Miloš Lichner a kol.: *Prvá ošetrovateľská škola v Bratislave v prizme pastoračnej charizmy Kongregácie milosrdných sestier Svätého kríža*. Banská Bystrica: Bratislava: Dobrá kniha, 2020, 181 s.

Ako o tom svedčí aj pripravované číslo časopisu **Etnologické rozpravy**, výskum tela v sociálnom a kultúrnom kontexte patrí v súčasnosti už ku klasickým témam etnológie a sociokultúrnej antropológie. Napokon to dokladá aj historiografia etnografických prameňov a publikovaných prác, keď pertraktovaná problematika sprostredkovala tradičné praktiky uzdravovania človeka, ale i domácich zvierat pod názvom liečiteľstvo, ľudová medicína a i. Avšak nositeľom vedomostí boli jedinci, ktorí získavali znalosti liečenia sprostredkované z generácie na generáciu. Bolo to neinštitucionalizované odovzdávanie znalostí, ktoré zabezpečovali uzdravovanie obyvateľstva v prevažne skromnej sieti starostlivosti vidieka na rozdiel od väčších miest. Veľkým krokom, ktorý možno pokladať v určitom zmysle za ošetrovateľské školy, avšak bez inštitucionalizovaného usmernenia, boli už v 16. a 17. storočí aj na Slovensku organizované tzv. „ránhojičské školy“, nakoľko boli zamerané na ošetrovateľskú starostlivosť (Ilievová, Juríková, Lichner a kol., 2020: 13). Stále však v Uhorsku chýbala špeciálna lekárska fakulta, kde by mohli domáci záujemcovia získať znalosti na výkon povolání, ako napr. chirurg (niekdajší „ránhojič“).

Zlepšenie nielen úrovne a väčšieho záujmu o starostlivosť a o zdravotníctvo nastalo vďaka tereziánskym a jozefínskym reformám už v 18. storočí vďaka komplexnej reforme obsiahnutej v kráľovskom mandáte Márie Terézie – **Všeobecné nariadenie o úprave zdravotníckych pomerov** (Generale normativum in re sanitatis). Obrovskou zmenou boli reformy na jezuitskej Trnavskej univerzite – existujúcej už od r. 1635. Podľa vzoru nemeckých univerzít sa prikróčilo k zoštatneniu univerzity a lekárska fakulta začala svoju činnosť (Kopecký, 2002: 37). To umožnilo zvýšenie vzdelania lekárov a pôrodných asistentiek, keďže takýto stupeň vzdelania ošetrovatelky dovtedy nemali.

Vznik novej povojnovej republiky do veľkej miery posunul vzdelávanie pracovníkov v zdravotníctve tak na úrovni lekárov, ako aj pomocného personálu. Prispel k tomu zákon o zriadení štátnej univerzity, ktorá bola premenovaná na Univerzitu Komenského so začiatkom výučby na Lekárskej fakulte v školskom roku 1923/24 (Krajčovičová, 2009). Na základe týchto zmien vznikali ošetrovateľské školy so systematickým vzdelávaním budúcich diplomovaných ošetrovateliek chorých. Dôležité je uviesť, že súčasťou vzdelávania ošetrovateliek bolo aj štúdium humanitných predmetov, ako aj tzv. nadstavbového štúdia psychológie. Zachovávanie mlčanlivosti bolo povinné dodržiavať nielen u diplomovaných ošetrovateliek chorých, ale aj u ošetrovateliek/ošetrovateľov na skúšku. Po ukončení štúdia boli povinní hlásiť sa politickému okresnému úradu, v prípade rehoľných sestier prináležala povinnosť hlásiť sa predstavenstvu konkrétneho rádu.

K rozvoju vzdelávania v rámci ošetrovateľských škôl prispievala zložitá sociálna a zdravotná situácia obyvateľstva v medzivojnovom období, keď sa šírili epidémie tuberkulózy, španielskej chrípky, značne rozšíreného očného ochorenia – trachomu, týfu a iných chorôb. Osobitná pozornosť ošetrovateľského vzdelávania sa venovala znižovaniu dojčenskej úmrtnosti. Súčasťou práce ošetrovateliek bola tiež starostlivosť o Rómov. Zásadou zakladania a existencie ošetrovateľských škôl bolo zlepšiť sociálnu situáciu, predovšetkým vo vidieckom prostredí, zvlášť v mnohohodetných rodinách agrárneho obyvateľstva.

Tak ako vo viacerých oblastiach Európy (Francúzsko, Čechy, Nemecko, Rakúsko, Anglicko, ale aj Spojené štáty), pôsobila medicínsko – sociálna pomoc, ktorá sa nazývala *Kongregácia milosrdných sestier Svätého kríža* (krížové sestry). Na Slovensko prichádzala v r. 1865 s požiadavkou vzdelávať mládež a starať sa o chorých (Hauptvoglová, 2008). Vznikla v r. 1865 vo Švajčiarsku a patrí regulovanej tretej reholi sv. Františka. Hlavným cieľom bola pomoc chudobným, a predovšetkým vzdelávanie žien. Najstaršou filiálkou sestier boli Zlaté Moravce (Bátorová, Řeháček, 1998). Nemocnica s tromi oddeleniami – chirurgické, interné a oddelenie prenosných chorôb, a neskôr aj gynekologicko-pôrodnické oddelenie existovala do r. 1957, keď socialistický systém zdravotníctva likvidoval zariadenia v gescii cirkvi. Úspešný začiatok výučby, pomoc Ministerstva verejného zdravotníctva v r. 1929 umožnil uskutočnenie stavebnej úpravy objektu a pristúpilo sa ku kurzu a štúdiu 20 milosrdných sestier ako aj 40 sestier civilných. Na výučbe sa podieľali lekári Štátnej nemocnice v Bratislave.

Postupne sa výučba ošetrovateľstva rozširovala, a najmä odborne zdokonaľovala. Jednotlivé dôležité reálie o existencii ošetrovateľského vzdelávania v kontexte „vnútorného života“ milosrdných sestier Svätého kríža vo svetle pravidiel ich kongregácie sú spracované v parciálnych podkapitolách publikácie (Ilievová, Juríková, Lichner a kol., 2020: 93-

144). Za zvlášť prínosné možno považovať konkrétne údaje o existencii ošetrovateľského vzdelávania, ktoré kongregácia sestier považovala za poslanie v zložitých povojnových obdobiach prvej a druhej svetovej vojny, ako aj participáciu pri vzniku profesionálneho vzdelávania v ošetrovateľstve strednej Európy.

Z hľadiska pomocnej historickej vedy „feleristiky“, zaoberajúcej sa vyznamenaniami v najširšom slova zmysle, sa žiada poznamenať, že kongregácia v oblasti ošetrovateľského vzdelávania prispela ku vzniku a udeľovaniu vlastného ošetrovateľského odznaku po ukončení štúdia. Zaujímavá je aj symbolika výtvarného stvárnenia odznaku. Táto aktivita je v publikácii dokumentovaná zaujímavým obrazovým materiálom, ako aj bohatou fotografickou prílohou o aktivitách a existencii ošetrovateľskej školy v Bratislave a v Európe.

Publikácia prispieva nielen k dejinám zdravotníctva na Slovensku. Napriek tomu, že bola uvedená ošetrovateľská škola vtedajšou komunistickou mocou zrušená, poskytla vzdelanie viac ako päťsto profesionálnym ošetrovateľkám a ošetrovateľom. Nesporne prispela aj k zvýšeniu sociálneho cítenia obyvateľov a podnietila záujem o štúdium záujemcov v tejto špecializácii. Obsahom a zameraním jednotlivých kapitol publikácia obohatila poznatky o dejinách zdravotníctva o doteraz nepublikovaný pramenný materiál, ktorý dokladá i existenciu Stredných zdravotníckych škôl.

Založenie prvej ošetrovateľskej školy v Bratislave pokračuje v tradícii svojím zameraním na pôde Vysoké školy zdravotníctva a sociálnej práve sv. Alžbety v Bratislave. Od roku 2010 oceňuje táto škola svojich absolventov a pedagógov formou brošní so symbolom ošetrovateľstva.

Referencie

Bátorová, S., Řeháček, R. (1998). Zdravotnícka starostlivosť v Zlatých Moravciach. In M. Bátora, M. Zaňko (Ed.), *Zlaté Moravce*. Martin: Neografia.

Hauptvoglová, M. (2008). *Dejiny Slovenskej provincie Milosrdných Sestier Svätého kríža pod ochranou sv. Alžbety*. Bratislava: Lúč.

Ilievová, L., Juríková, E., Lichner, M. a kol. (2020). *Prvá ošetrovateľská škola v Bratislave v prizme pastoračnej charizmy Kongregácie milosrdných sestier Svätého kríža*. Bratislava: Dobrá kniha.

Kopecký, Š. (2002). Lekárska fakulta Trnavskej univerzity 1769-1777. *Studia historica Tyrnaviensia*, 1(1), 17-61.

Krajčovičová, N. (2009). *Slovensko na ceste k demokracii*. Bratislava: Historický ústav SAV.